

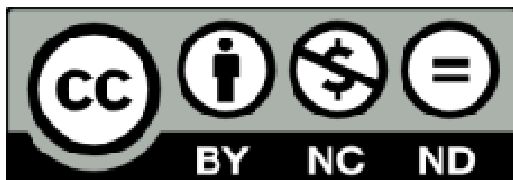
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων

Διδάσκουσα: Παναγιώτα Μανώλη

Επίκουρη Καθηγήτρια

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί μαθήματος

Μέχρι το τέλος του μαθήματος, οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:

- έχουν γνώση των βασικών θεωριών της πολιτικής οικονομίας των διεθνών σχέσεων
- μπορούν να κατανοήσουν ανταγωνιστικές αναλύσεις και ιδεολογικές προσεγγίσεις για την κατανόηση της διεθνούς πολιτικής οικονομίας
- να μπορούν να κατανοήσουν πως λειτουργεί το διεθνές εμπορικό σύστημα και οι διεθνείς νομισματικές σχέσεις
- να αξιολογούν εναλλακτικές ερμηνείες για τις συγκεκριμένες εξελίξεις και τα γεγονότα στην παγκόσμια πολιτική οικονομία ιδιαίτερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
- να μπορούν να κατανοήσουν σημαντικά ζητήματα της σύγχρονης παγκόσμιας οικονομίας όπως το ελεύθερο εμπόριο και ο προστατευτισμός, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, η περιφερειακή συνεργασία, η ανάπτυξη, κλπ.

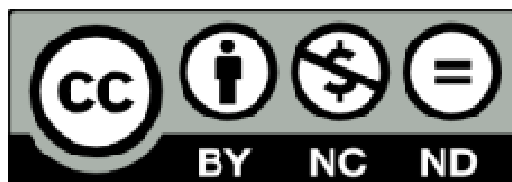
Θεματικές

- Γένεση και Εξέλιξη της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας
- Το Διεθνές Εμπορικό Σύστημα
- Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα
- Οι Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και η Παγκόσμια Παραγωγή
- Η Πολιτική Οικονομία της Περιφερειακής Ολοκλήρωσης
- Σύγχρονες Θεωρίες της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 1: Το Περιεχόμενο της ΔΠΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΔΠΟ

Η 'Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων' στηρίζεται στην υπόθεση ότι το πολιτικό και οικονομικό γίνεσθαι στο διεθνές σύστημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα. Το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα είναι πρώτα από όλα το αποτέλεσμα πολιτικής διάδρασης.

Ορισμοί ΔΠΟ

- Η ΔΠΟ μελετά την αλληλεπίδραση κράτους –μιας ανεξάρτητης, εδαφικής μονάδας- και παγκόσμιας οικονομίας, η οποία είναι όλο και περισσότερο μη εδαφική ή υπε-εδαφική (Cohn, 2009, σ. 31).
- Η ΔΠΟ είναι εκείνος ο κλάδος των διεθνών σχέσεων που ερευνά τα αίτια και τα αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης μεταξύ πολιτικής και οικονομίας σε ένα περιβάλλον υψηλού βαθμού αλληλεξάρτησης, όπου τα εθνικά σύνορα δεν έχουν πια τόσο μεγάλη σημασία (Στυλιανού & Τσαρδανίδης, 2006, σ. 61).
- Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία είναι «η αλληλεπίδραση της αγοράς και ισχυρών παραγόντων, όπως είναι τα κράτη, οι πολυεθνικές εταιρείες και οι διεθνείς οργανισμοί» (Gilpin, 2007, σ. 31).
- Η ΔΠΟ είναι «ένα πεδίο μελέτης, ένα αντικείμενο του οποίου το επίκεντρο είναι η διασύνδεση της ιδιωτικής και δημόσιας ισχύος επί της κατανομής περιορισμένων πόρων» (Ravenhill, 2014, σ. 18).

Νεοκλασική Οικονομική και Πολιτική Οικονομία

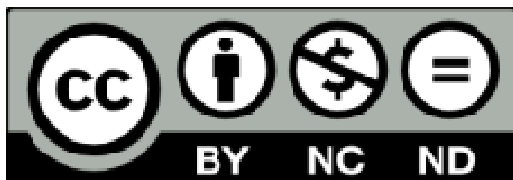
Πηγή: Bowles, S. & R. Edwards, 2011, σ. 46.

Πτυχές Σύγκρισης	Πολιτική Οικονομία	Νεοκλασικά Οικονομικά
Αντικείμενο Μελέτης	Η εργασία και η κατανομή του προϊόντος της	Η ανταλλαγή
Οικονομικοί θεσμοί	Αγορές, Κράτη, Επιχειρήσεις,	Αγορές
Εξουσία & οικονομική δραστηριότητα	Η εξουσία και η διαπραγμάτευση καθορίζουν εν πολλοίς το αποτέλεσμα της οικονομικής δραστηριότητας	Το αποτέλεσμα της οικονομικής δραστηριότητας καθορίζεται από τις δυνάμεις της αγοράς που τείνουν προς ισορροπία και αυτορρύθμιση
Οικονομική Ανισότητα	Η οικονομική ανισότητα είναι πολύπλευρη (κοινωνική θέση, ιδιοκτησία, κλπ.)	Η οικονομική ανισότητα είναι εισοδηματική
Ανάγκες & Προτιμήσεις	Οι ανάγκες και οι προτιμήσεις επηρεάζονται πολύ από το κοινωνικό-οικονομικό σύστημα	Οι ανάγκες και οι προτιμήσεις είναι κυρίως «αντικειμενικές» δηλαδή υπάρχουν ανεξάρτητα από το οικονομικό σύστημα
Γνώση & Επιστήμη	Επηρεάζονται από το οικονομικό σύστημα και τις σχέσεις εξουσίας	Είναι κυρίως αποτέλεσμα μη οικονομικών παραγόντων
Πρωταρχικές Αξίες	Αποτελεσματικότητα, δικαιοσύνη, δημοκρατία	Αποτελεσματικότητα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 2: Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

A.Ρεαλισμός

- Οι ρεαλιστές, (κλασικοί ρεαλιστές/νεορεαλιστές) πιστεύουν ότι τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς πολιτικού και οικονομικού συστήματος.
- Κάθε κράτος συμπεριφέρεται στη διεθνή πολιτική σκηνή με ορθολογικό τρόπο δηλαδή υπολογίζοντας κάθε φορά το κόστος και τα οφέλη κάθε απόφασης και επιλέγοντας εκείνη την απόφαση που μεγιστοποιεί το όφελος τους.
- Τα κράτη σύμφωνα με τους ρεαλιστές ενδιαφέρονται πρώτα από όλα για τα ζητήματα κυριαρχίας και εθνικής ασφαλείας τους και ο πόλεμος είναι η φυσική κατάσταση της διεθνούς πολιτικής σκηνής

Βασικές υποθέσεις του ρεαλισμού

Το κράτος αποτελεί τον βασικό δρώντα της διεθνούς πολιτικής σκηνής και των διεθνών σχέσεων.

Η κυριαρχία ή ανεξαρτησία και η αυτοδιάθεση είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά του κράτους.

Η κρατική συμπεριφορά έχει ως κίνητρο την αναζήτηση της ισχύος, της ασφάλειας και του εθνικού συμφέροντος.

Τα κράτη, όπως ακριβώς και τα άτομα, συμπεριφέρονται με ιδιοτελή και ατομικιστικό τρόπο.

Το κεντρικό πρόβλημα των διεθνών σχέσεων είναι η κατάσταση της αναρχία, δηλαδή της έλλειψής μιας κεντρικής κυρίαρχης αρχής στη διεθνή πολιτική σκηνή η οποία θα μπορεί να ρυθμίζει τις σχέσεις των κρατών μεταξύ τους.

Η επιθετική πρόθεση των κρατών, σε συνδυασμό με την έλλειψη μιας παγκόσμιας κυβέρνησης, σημαίνει ότι η σύγκρουση είναι μια αναπόφευκτη και παρούσα πραγματικότητα των διεθνών σχέσεων.

B. Φιλελευθερισμός

Η διεθνής πολιτική οικονομία συν-διαμορφώνεται από πολλούς δρώντες:

- Κράτη
- Πολυεθνικές εταιρείες
- Διεθνικοί δρώντες
- Διεθνείς οργανισμοί
- Μη-κυβερνητικές οργανώσεις
- Άτομα και οι ομάδες συμφερόντων

Κεντρικά ζητήματα της ΔΠΟ υπό το πρίσμα της φιλελεύθερης προσέγγισης:

- Τα ζητήματα πολιτικής οικονομίας και κατανομής πλούτου
- Η διεθνής συνεργασία για τη διατήρηση μιας φιλελεύθερης παγκόσμιας οικονομίας.

Βασικές θέσεις του φιλελευθερισμού

Ο ορθολογισμός και η εγγενής καλή φύση είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του ανθρώπινου γένους.

Ενώ οι άνθρωποι επιδιώκουν ορθολογικά τα δικά τους συμφέροντα, δημιουργούνται συνθήκες για αρμονία των συμφερόντων μεταξύ των ανθρώπων.

Η συνεργασία είναι δυνατή και είναι στην πραγματικότητα ένα κεντρικό χαρακτηριστικό όλων των ανθρώπινων σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων και των διεθνών σχέσεων.

Ο φιλελευθερισμός αμφισβητεί τη διάκριση μεταξύ της εγχώριας και της διεθνούς σφαίρας, υποστηρίζοντας ότι οι πολλαπλές διαστάσεις των σχέσεων μεταξύ των ατόμων υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα

- Η κυβέρνηση είναι απαραίτητη, αλλά η συγκέντρωση της εξουσίας είναι εγγενώς ζημιογόνα.

Γ. Ιστορικός δομισμός

Σύμφωνα με τον ιστορικό δομισμό οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε μια καπιταλιστική οικονομία διέπονται μεταξύ τους από ταξικές συγκρούσεις.

Οι καπιταλιστές (όσοι δηλαδή έχουν στην κατοχή τους τα κοινωνικά μέσα παραγωγής και εκμεταλλεύονται την μισθωτή εργασία και το προλεταριάτο) **ΚΑΙ η τάξη των σύγχρονων μισθωτών εργατών** (αυτοι που δεν κατέχουν καθόλου δικά τους μέσα παραγωγής και είναι αναγκασμένοι να πουλούν την εργατική τους δύναμη για να μπορέσουν να επιβιώσουν) βρίσκονται σε διαρκή σύγκρουση.

Κύριοι δρώντες :Οι κοινωνικές τάξεις που συγκρούονται μεταξύ τους.

Τα κράτη,οι πολυεθνικές εταιρείες κ.α. →υποκείμενα μέσω των οποίων εκπροσωπείται το ταξικό συμφέρον στον καπιταλιστικό κόσμο.

Γ. Η προσέγγιση του ιστορικού δομισμού

Ανήκει στις αποκαλούμενες κριτικές θεωρίες (ονομάζονται έτσι διότι αμφισβητούν τον τρόπο με τον οποίο ο κόσμος είναι οργανωμένος) ή στις ριζοσπαστικές θεωρίες (επειδή αντιτίθενται στις υπάρχουσες μορφές οργάνωσης) και προέρχεται κατά βάση από την μαρξιστική ανάλυση. Ως προσέγγιση της ΔΠΟ περιλαμβάνει ένα σύνολο θεωριών όπως η θεωρία της εξάρτησης, η γκραμσιανή θεωρία και η θεωρία του παγκόσμιου συστήματος

Κύριες υποθέσεις του ιστορικού δομισμού

- Η ανθρώπινη φύση εξαρτάται από τις επικρατούσες μορφές της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης, και ως εκ τούτου, οι άνθρωποι είναι προϊόντα της κοινωνίας τους.
- Τα άτομα μπορούν να ομαδοποιηθούν σε αναγνωρίσιμες συλλογικότητες ή τάξεις και έχουν σταθερά συμφέροντα.
- Αν και αναγνωρίζει, την ιστορική και μεταβαλλόμενη φύση των ανθρώπινων κοινωνιών, ο ιστορικός δομισμός ισχυρίζεται ότι είναι «επιστημονικός» και «αντικειμενικός», καθώς έχει προσδιορίσει αντικειμενικούς νόμους που καθορίζουν την πορεία της ιστορίας.
- Η φύση των διεθνών σχέσεων διαμορφώνεται από τη δομή της καπιταλιστικής παγκόσμιας οικονομίας ή του καπιταλιστικού παγκόσμιου συστήματος.
- Οι ιστορικοί δομιστές δεν κάνουν σαφή διάκριση μεταξύ του εθνικού και του διεθνούς. Από αυτή την άποψη, το κρατικό σύστημα καθορίζεται από το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα.

- Ο καπιταλισμός χαρακτηρίζεται από εσωτερικές αντιφάσεις και υπόκειται σε περιοδικές κρίσεις.
- Η διεθνής πολιτική διαμορφώνεται από, ή ακόμα και προσδιορίζεται από οικονομικούς παράγοντες.
- Οι κύριοι δρώντες είναι τα κράτη, οι πολυεθνικές εταιρείες, οι διακυβερνητικοί οργανισμοί, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι υπερεθνικές κοινωνικές τάξεις.
- Το κράτος αντικατοπτρίζει τα συμφέροντα των κυρίαρχων τάξεων και όχι την ύπαρξη ενός πραγματικού «εθνικού συμφέροντος».

Νέες Θεωρίες Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας

Η προσέγγιση της πολιτικής οικονομίας

Εστιάζει στις στρατηγικές επιλογές των διαφόρων ομάδων συμφερόντων και τον τρόπο μέσω του οποίου οι κύριοι δρώντες (κράτη και μη-κρατική δρώντες) στις διεθνείς σχέσεις λαμβάνουν αποφάσεις κάθε φορά.

Τα συμφέροντα και οι προτιμήσεις των δρώντων της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας αντικατοπτρίζονται κάθε φορά από τις ορθολογικές επιλογές τους

Η θεσμική προσέγγιση

Η θεσμική προσέγγιση, προσπαθεί να ερμηνεύσει τους λόγους δημιουργίας και τους κύριους στόχους των θεσμών

Υποθέτει πως οι διεθνείς θεσμοί είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των κρατών και των κυβερνήσεων να ελέγξουν την παγκόσμια οικονομία και να μεγιστοποιήσουν την ωφέλεια τους.

- Με αυτό τον τρόπο η ύπαρξη και η δημιουργία των διεθνών θεσμών είναι η προϋπόθεση για την παγκόσμια τάξη στις διεθνείς αγορές.

Πως επιτυγχάνεται η διεθνής συνεργασία;

- Η Θεωρία της Ηγεμονικής Σταθερότητας
- Η Θεωρία των Διεθνών Καθεστώτων

Ο Κοινωνικός Κονστρουκτιβισμός

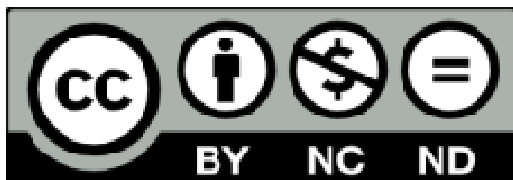
- Ο Κονστρουκτιβισμός τονίζει την σημασία που παίζουν οι ιδέες όχι μόνο στη διαμόρφωση και αλλαγή της παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής σκηνής αλλά και στην διαμόρφωση της ταυτότητας και των συμφερόντων τους.

- Σύμφωνα με τον Κοινωνικό Κονστρουκτιβισμό θα πρέπει να δίνεται περισσότερο προσοχή στις πεποιθήσεις, τους ρόλους, τις παραδόσεις και στις ιδεολογίες ουσιαστικά επηρεάζουν την συμπεριφορά και τις προτιμήσεις παρά στις ορθολογικές επιλογές τους.
- Η συμπεριφορά (και τα συμφέροντα) των κύριων δρώντων στην παγκόσμια πολιτική και οικονομική σκηνή είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των ιδεών, της κουλτούρας και των γνώσεων που υπάρχουν σε κάθε κράτος παρά των συμφερόντων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 3: Το Διεθνές Εμπορικό Σύστημα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Διεθνές ή Παγκόσμιο Εμπόριο είναι το σύνολο του εξωτερικού εμπορίου όλων των χωρών σε μία χρονική περίοδο (συνήθως ένα έτος). Το εμπόριο διακρίνεται μεταξύ του εμπορίου αγαθών και του εμπορίου υπηρεσιών. Ανέκαθεν οι κοινωνίες συναλλάσσονταν, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο.

Γιατί υπάρχει Διεθνές Εμπόριο

Ως βασικός λόγος ύπαρξης του διεθνούς εμπορίου θεωρείται η έλλειψη αυτάρκειας των κρατών η οποία αναγκάζει τα κράτη να προμηθεύονται ό,τι δεν μπορούν να παράγουν προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των πολιτών τους.

Σήμερα οι χώρες συναλλάσσονται όχι μόνο για να ανταποκριθούν καλύτερα στο διαρκές πρόβλημα της στενότητας αγαθών αλλά και για να εκμεταλλευτούν συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν στην παραγωγική διαδικασία ή για να ωφεληθούν από οικονομίες κλίμακας.

Τα οφέλη του Διεθνούς Εμπορίου

Ποικιλία Αγαθών: Καθώς τα αγαθά που παράγονται διαφέρουν από χώρα σε χώρα, το ελεύθερο εμπόριο επιτρέπει στους καταναλωτές να έχουν πρόσβαση σε μεγαλύτερη ποικιλία αγαθών.

Χαμηλότερο κόστος: Καθώς τα περισσότερα αγαθά παράγονται με χαμηλότερο κόστος όταν διευρύνεται η παραγωγή (δηλαδή ισχύουν οι οικονομίες κλίμακας), το ελεύθερο εμπόριο συμβάλει ακριβώς στη μείωση του κόστους παραγωγής αφού αυξάνει το μέγεθος των αγορών και επιτρέπει στους παραγωγούς να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες κλίμακας.

Αυξημένος Ανταγωνισμός: Το άνοιγμα του εμπορίου περιορίζει τη δυνατότητα μιας επιχείρησης να λειτουργήσει μονοπωλιακά και να επιβάλει τιμές. Αντίθετα επιτρέπει να είσοδο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και μείωση των τιμών των αγαθών.

Αύξηση της ροής τεχνολογίας και ιδεών: Καθώς το εμπόριο ενσωματώνει και τεχνολογικές εξελίξεις, η ελεύθερη διεξαγωγή του επιτρέπει την κυκλοφορία της τεχνολογίας και των ιδεών που ενυπάρχουν σε αυτό.

Θεωρίες Διεθνούς Εμπορίου

- Adam Smith (απόλυτο πλεονέκτημα)
- David Ricardo (συγκριτικό πλεονέκτημα)
- Το υπόδειγμα των Heckscher-Ohlin
- Θεωρία Stolper – Samuelson

Η θεωρία του στρατηγικού εμπορίου

Έμφαση στη δημιουργία συγκριτικού πλεονεκτήματος μέσα από την στόχευση σε συγκεκριμένους βιομηχανικούς κλάδους.

Οι θεωρητικοί του στρατηγικού εμπορίου βλέπουν θετικά την κρατική παρέμβαση στην οικονομία και προτιμούν τον όρο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

Το Θεσμικό Πλαίσιο του Εμπορικού Συστήματος

- Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ)
- Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ)
- Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες

Αρχές του διεθνούς εμπορίου

- Ελεύθερο εμπόριο
- Προβλεψιμότητα και διαφάνεια
- Η αρχή της μη-διάκρισης (ή του πολυμερισμού)
- Η αρχή της αμοιβαιότητας
- Η αρχή της ανάπτυξης
- Η αρχή της διασφάλισης των εθνικών συμφερόντων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 4: Χρηματοοικονομική Αρχιτεκτονική και Νομισματικές Σχέσεις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το χρηματοοικονομικό σύστημα αποτελείται από:

- *Χρηματοοικονομικές αγορές, δηλαδή αγορές χρήματος και κεφαλαίου οι οποίες λειτουργούν ως μέσο διοχέτευσης κεφαλαίων από τους δανειοδότες στους δανειολήπτες.*
- *Ενδιάμεσους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, οι οποίοι φέρνουν έμμεσα σε επαφή πρόσωπα που αναζητούν εισοδήματα από τα κεφάλαιά τους και πρόσωπα που αναζητούν να εξασφαλίσουν πίστωση. Ενδιάμεσοι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί είναι τα πιστωτικά ιδρύματα, οι ασφαλιστικές εταιρείες, τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία, οι εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, κλπ.*
- *Υποδομές των χρηματοοικονομικών αγορών (δηλαδή συστήματα πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού συναλλαγών), οι οποίες επιτρέπουν τη μεταβίβαση των πληρωμών καθώς και τη διαπραγμάτευση, την εκκαθάριση και τον διακανονισμό των συναλλαγών.*

Οι στόχοι του Bretton Woods

Ενα διεθνές σύστημα το οποίο θα μπορούσε να διασφαλίσει την ισορροπία στο νομισματικό σύστημα, να διασφαλίσει το ελεύθερο διεθνές εμπόριο και ταυτόχρονα να ανοικοδομηθούν τα κράτη που είχαν σχεδόν καταστραφεί στον Β΄ ΠΠ.

Θεσμοί του Bretton Woods

- Η Παγκόσμια Τράπεζα με βασικό της ρόλο την ανοικοδόμηση και τον εκσυγχρονισμό των κατεστραμμένων από τον πόλεμο οικονομιών.
- Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) με αποστολή την επίβλεψη των πολιτικών για τις συναλλαγματικές ισορροπίες, τον έλεγχο των ανισορροπιών στα ισοζυγία των διεθνών πληρωμών και την παροχή βραχυπρόθεσμων δανείων για την χρηματοδότηση των κρατών
- Η Γενική Συμφωνία Εμπορίου και Δασμών (ΓΣΔΕ) η οποία επιδίωκε τη βελτίωση και επέκταση των όρων και συνθηκών του διεθνούς εμπορίου.

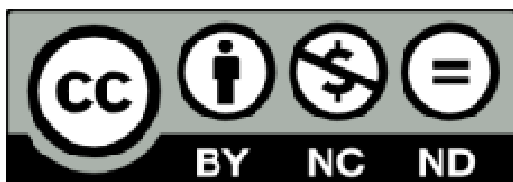
Δράσεις του ΔΝΤ

- **Εποπτεία.** Το ΔΝΤ είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση των εξελίξεων στο διεθνές νομισματικό σύστημα και τη εποπτεία των οικονομικών και χρηματοοικονομικών πολιτικών των μελών του. Ταυτόχρονα το ΔΝΤ προειδοποιεί για τους πιθανούς κινδύνους που μπορεί να επηρεάσουν την παγκόσμια οικονομική σταθερότητα και συμβουλεύει τα κράτη μέλη του για τις αναγκαίες πολιτικές προσαρμογής.
- **Δανεισμός.** Μια κύρια λειτουργία του ΔΝΤ είναι η παροχή δανείων στα κράτη μέλη του. Αυτού του είδους η χρηματοοικονομική βοήθεια δίνει την δυνατότητα στα κράτη να επανακτήσουν τα διεθνή αποθεματικά τους, να σταθεροποιήσουν τα νομίσματα, και να βελτιώσουν την οικονομία τους.
- **Τεχνική βοήθεια.** Το ΔΝΤ υποστηρίζει τα κράτη μέλη του προσφέροντάς τους τεχνική βοήθεια δηλαδή βοηθώντας τα να σχεδιάσουν νέες οικονομικές πολιτικές και να διαχειριστούν τις οικονομικές τους σχέσεις πιο αποδοτικά ενδυναμώνοντας την θεσμική ικανότητά τους. Το ΔΝΤ στοχεύει στην εκμετάλλευση των διαφόρων συνεργιών που μπορεί να προκύψουν για να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητά του

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 5: Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η έννοια της ΑΞΕ

Άμεση ξένη επένδυση (ΑΞΕ) είναι η επένδυση κατά την οποία επενδυτής κάτοικος μιας χώρας (χώρα προέλευσης) αποκτά ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου επιχείρησης σε άλλη χώρα (χώρα υποδοχής). Ο επενδυτής αναφέρεται ως «άμεσος επενδυτής» και η επιχείρηση αναφέρεται ως «επιχείρηση άμεσης επένδυσης» ή «συνδεόμενη επιχείρηση» ή «συγγενική επιχείρηση». Η ΑΞΕ ορίζεται η μακροχρόνια επένδυση με την οποία αποκτάται σημαντικό μερίδιο μιας επιχείρησης (πλειοψηφικό ή μειοψηφικό) που συνήθως αποκαλείται θυγατρική εταιρεία από μια εταιρία του εξωτερικού – τη μητρική εταιρεία- ή αλλιώς πολυεθνική εταιρεία.

Οι θετικές επιδράσεις των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων (φιλελεύθερη προσέγγιση)

- παρέχουν εξωτερική χρηματοδότηση
- αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της ανεπάρκειας εγχώριων αποταμιεύσεων
- ενισχύουν τα έσοδα του κράτους από τη φορολογία και τις εξαγωγές
- εισάγουν τεχνολογία
- δημιουργούν θέσεις εργασίας
- εισάγουν νέες μεθόδους οργάνωσης και διοίκησης της παραγωγής
- παρέχουν εκπαίδευση και εξειδίκευση
- συμβάλλουν στην αύξηση των εισοδημάτων
- *συμβάλλουν στην οικονομική σύγκλιση*

Αρνητικές επιπτώσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων (θεωρητικοί της εξάρτησης)

- οι πολυεθνικές εμποδίζουν τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες να πετύχουν γνήσια αυτόνομη ανάπτυξη
- ιδιοποιούνται εγχώριο κεφάλαιο παρά εισάγουν νέο κεφάλαιο
- εμποδίζουν την είσοδο τοπικών επιχειρήσεων στους κλάδους που ελέγχουν (και είναι οι πιο δυναμικοί)
- αυξάνουν την ανεργία διότι χρησιμοποιούν τεχνολογίες εντάσεως κεφαλαίου
- εισάγουν ξεπερασμένη τεχνολογία
- επιβάλλουν πολιτικές και δημιουργούν σχέση οικονομικής και πολιτικής εξάρτησης (της χώρας υποδοχής από τη χώρα προέλευσης της ΠΕ)
- δημιουργούν πελατειακές σχέσεις με συγκεκριμένες ελίτ και καθεστώτα εις βάρος της κοινωνίας

Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαπραγματευτική δύναμη μιας Πολυεθνικής Επιχείρησης

- Η αναγνωρισιμότητά της
- Η πρόσβασή της σε εξελιγμένη τεχνολογία και κεφάλαιο
- Ο χρονικός ορίζοντας της επένδυσης
- Ο κλάδος της επένδυσης
- Ο βαθμός ανταγωνισμού στην οικονομία της χώρας υποδοχής
- Η ποιότητα πολιτικής διακυβέρνησης στη χώρα υποδοχής

Βασικές Ερμηνείες των ΑΞΕ

- ***Η θεωρία του κύκλου του προϊόντος (Vernon, 1971, 1966)***
- ***Η εκλεκτική θεωρία του Dunning (Dunning, 1981)***
- ***Η στρατηγική θεωρία του Porter (Porter, 1990)***

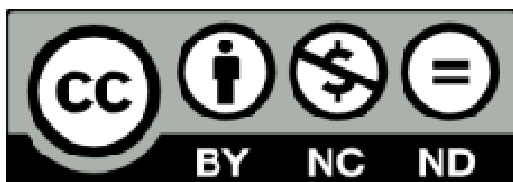
Κράτος και ΠΕ

- «...εάν θέλεις να αναπτύξεις τις αγορές, πρέπει να κάνεις το ίδιο και με τον δημόσιο τομέα.
- Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι το κράτος είναι αναγκαίο για να εξασφαλίζει την ειρήνη και την ασφάλεια, να προστατεύει τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, να επιβάλλει την εφαρμογή των συμβολαίων και να διαχειρίζεται τη μακροοικονομία. Προκύπτει και από την ανάγκη νομιμοποίησης των αγορών, καθώς οι κυβερνήσεις προστατεύουν τους πολίτες από τους κινδύνους και την ανασφάλεια που συνοδεύουν τις αγορές.
- ... Εν ολίγοις, οι αγορές δεν είναι αυτοφυείς, ούτε αυτορυθμίζονται ούτε αυτό-σταθεροποιούνται ούτε αυτό-νομιμοποιούνται. Κάθε εύρυθμη οικονομία της αγοράς, αναμειγνύει το κράτος με την αγορά, το *laissez-faire* με την παρεμβατικότητα. Το ακριβές μείγμα εξαρτάται από τις προτιμήσεις κάθε χώρας, τη διεθνή της θέση και την ιστορική της διαδρομή. Καμία χώρα όμως δεν έχει καταφέρει ακόμη να βρει έναν τρόπο ανάπτυξης που να μην προϋποθέτει την ανάθεση σημαντικών ευθυνών στον δημόσιο τομέα. (Rodrik, 2012, σσ. 54, 58)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ενότητα 6: Περιφερισμός και Περιφερειοποίηση

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιφερειακή Ολοκλήρωση

Η έννοια της ολοκλήρωσης μπορεί να υποδηλώνει είτε μια διαδικασία με απώτερο στόχο την ενοποίηση, δηλαδή τη σταδιακή μείωση των διακρίσεων μεταξύ οικονομικών μονάδων είτε το τελικό στάδιο της ενοποίησης (Balassa, 1962) δηλαδή την κατάσταση που απουσιάζουν κάθε μορφές διάκρισης.

Στάδια της Περιφερειακής Ολοκλήρωσης

- Η **ζώνη ελεύθερων συναλλαγών (ΖΕΣ)** ή **ζώνη ελευθέρου εμπορίου (ΖΕΕ)**, είναι το πρώτο στάδιο ολοκλήρωσης, εντός της οποίας, τα κράτη μέλη καταργούν τα τέλη εισαγωγής και τα άλλα τελωνειακά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων που παράγονται εντός της ΖΕΣ δηλαδή από τις χώρες μέλη. Η ΖΕΣ αποτελεί το πιο χαμηλό επίπεδο πολυεθνικής ολοκλήρωσης.
- Η **τελωνειακή ένωση**, είναι το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας της ολοκλήρωσης, όπου η ελεύθερη κυκλοφορία αφορά όλα τα προϊόντα οποιασδήποτε προέλευσης, που βρίσκονται στο έδαφος των χωρών μελών (είτε παράγονται στις χώρες μέλη είτε όχι) και οι χώρες μέλη εφαρμόζουν ως προς τρίτες χώρες ένα κοινό εξωτερικό τελωνειακό δασμολόγιο. Ουσιαστικό βήμα της τελωνειακής ένωσης είναι συνεπώς η διαμόρφωση μιας κοινής εμπορικής πολιτικής. Από αυτό το στάδιο ολοκλήρωσης, οι επιδράσεις στο διεθνές εμπόριο είναι έντονες ενώ η απελευθέρωση του εμπορίου έχει αποτελέσματα διάχυσης σε άλλες πολιτικές, όπως τη φορολογική και του ανταγωνισμού.

Στάδια της Περιφερειακής Ολοκλήρωσης (συνέχεια)

- Η **κοινή αγορά** εξασφαλίζει όχι μόνο την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, αλλά και την ελεύθερη κυκλοφορία των μισθωτών εργαζομένων, την ελεύθερη εγκατάσταση των επιχειρήσεων και των ανεξάρτητων επαγγελματιών, την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, δηλαδή δημιουργεί μια εσωτερική αγορά (ελεύθερη κυκλοφορία παραγωγικών συντελεστών). Σε αυτό το στάδιο εκχωρείται περισσότερη εθνική κυριαρχία για να μπορέσουν να υλοποιηθούν οι κοινές συνοδευτικές πολιτικές και οι επιδράσεις τις ολοκλήρωσης είναι πολλαπλασιαστικές.
- Στην **οικονομική (και νομισματική) ένωση** τα κράτη μέλη προχωρούν στην ολοκλήρωση, εναρμόνιση όλων των τομέων οικονομικής πολιτικής, όπως η βιομηχανική πολιτική, νομισματική πολιτική, πολιτική μεταφορών και επικοινωνιών, δημοσιονομική πολιτική,
- Η **πολιτική ένωση** είναι το τελευταίο στάδιο της ολοκλήρωσης, όπου τα κράτη μέλη μιας διαδικασίας ολοκλήρωσης αφού έχουν αναπτύξει κοινές πολιτικές σε όλους τους τομείς προχωρούν προς το τελικό στάδιο της ολοκλήρωσης, εναρμονίζοντας τις πολιτικές εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης

Ερμηνείες Περιφερειακής Ολοκλήρωσης

- 1) Το πρίσμα της οικονομίας
- 2) Το πρίσμα των διεθνών σχέσεων
 - ομοσποδιοποίηση
 - Νεορεαλισμός
 - Λειτουργισμός
 - Νεολειτουργισμός
 - Διακυβερνητισμός
 - Νεο-ινστιτουσιοναλισμός
- 3) Κονστρουκτιβισμός

Βιβλιογραφία

- Acemoglu, D. & Robinson. J. A. (2012). *Γιατί Αποτυγχάνουν τα Έθνη. Οι καταβολές της ισχύος, της ευημερίας και της φτώχειας*. Αθήνα: Α. Α. Λιβάνη.
- Αλογοσκούφης, Γ. (2013). *Διεθνής Οικονομική και Παγκόσμια Οικονομία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ασημακοπούλου, Ζ. (2008). *Κοινωνική & Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βαβούρας, Ι. (2008). *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Baylis, J. S. & Owens, P. (2013). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Bowles, S. & R. Edwards. (2011). *Κατανοώντας τον Καπιταλισμό. Ανταγωνισμός, εντολή και μεταβολή στην οικονομία των ΗΠΑ*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γιαννίτσης, Τ. (2008). Τα επιτυχημένα αναπτυξιακά μοντέλα: Οι κρίσιμες διαφορές με την ελληνική αναπτυξιακή πολιτική. Στο Γιαννίτσης, Τ. (Επιμ.). *Σε αναζήτηση ελληνικού μοντέλου ανάπτυξης*, Αθήνα: Παπαζήση, σσ. 11-23.
- Carr, E. H. (2001). *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939*. Β' έκδοση. Αθήνα: Ποιότητα.
- Cohn, Th. (2009). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Βιβλιογραφία

- Economides, S. & Wilson, P. (2007). *Ο Οικονομικός Παράγοντας στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2015). *Ο Γύρος της Ντόχα και η Γεωργία*, Θεματολογικό Δελτίο, 1 Οκτωβρίου
- Gillis, M., Perkins, D.H, Roemer, M. & Snodgrass. D. R. (2011). *Οικονομική της Ανάπτυξης*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.
- Gilpin, R. (2007). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. 6^η έκδοση. Αθήνα: Ποιότητα.
- Hobsbawm, E. (1997). *Η Εποχή των Άκρων. Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914 – 1991*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Husted, S. & Melvin, M. (2008). *Διεθνή Οικονομικά*. Αθήνα: Έλλην.
- Hywell, G. J. (1993). *Εισαγωγή στις σύγχρονες θεωρίες οικονομικής μεγέθυνσης*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλαϊτζιδάκης, Π. & Καλυβίτης, Σ. (2008). *Οικονομική Μεγέθυνση. Θεωρία και Πολιτική*. Αθήνα: Κριτική.

Βιβλιογραφία

- Krugman, P. & Obstfeld, M. (2011). *Διεθνής Οικονομική. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Κριτική.
- Mankiw, G. & Taylor, M. P. (2011). *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας. Με Αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μανώλη, Π. (2012β). Υπο-περιφερειακή συνεργασία: Θεωρία και Πράξη. Στο Κόντης, Α. & Τσαρδανίδης, Χ. (Επιμ.). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας*. Αθήνα: Παπαζήση, σσ. 451-468.
- Ο'Brien, R. & Williams, M. (2011). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Εξέλιξη και Δυναμικές*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπάζογλου, Χ. (2010). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική*. Αθήνα: Συμεών.
- Ροβολής, Α. (2004). Είναι «οικονομική» η οικονομική ανάλυση του χώρου; Περιφερειακή επιστήμη, οικονομική γεωγραφία και «γεωγραφικά οικονομικά». *Αειχώρος. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας*, 30(1), σσ. 80-101.
- Rodrik, D. (2012). *Το Παράδοξο της Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Κριτική.

Βιβλιογραφία

- Rosamond, B. (2004). *Θεωρίες Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Strange, S. (2004). *Η Υποχώρηση του Κράτους: Η Διάχυση της Εξουσίας στην Παγκόσμια Οικονομία*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Strange, S. (2003). Η Χρεοκοπία του Βεστφαλιανού Συστήματος. Στο Κατσούλης, Η., Ανανιάδη, Μπ. & Ιωαννίδης, Στ. (Επιμ.), *Παγκοσμιοποίηση - Οικονομικές, Πολιτικές, Πολιτισμικές Όψεις* Αθήνα: Σιδέρη, σσ. 33-52.
- Σουμάχερ, Ε. Φ. (1980). *Το Μικρό είναι Όμορφο*. Αθήνα: Γλάρος.
- Στυλιανού, Α. & Τσαρδανίδης, Χ. (2007). Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Το τέλος μιας σχέσης αμοιβαίας απάρνησης. Στο Κόντης, Α. & Τσαρδανίδης, Χ. (Επιμ.), *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας*, β' έκδοση Παπαζήση, Αθήνα, σσ. 55-82.

Βιβλιογραφία

- Φρίντμαν, Τ. (2007). *Ο κόσμος είναι επίπεδος. Σύντομη Ιστορία του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Ωκεανίδα.
- Watson, M. (2013). Παγκόσμιο Εμπόριο και Οικονομία. Στο Baylis, J., Smith, S. & Owens, P. (Επιμ.). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Woods, N. (2013). Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Στο Baylis, J., S. & Owens, P. (Επιμ.). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Τέλος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο